

ΤΟ ΨΑΡΕΜΑ ΤΟΥ ΤΟΝΝΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΣ

Το δίμηνο Νοεμβρίου - Δεκεμβρίου του περασμένου χρόνου επισκέφθηκα τη Νέα Μηχανιώνα Θεσσαλονίκης για τις ανάγκες ενός Κοινοτικού Προγράμματος σχετικά με την αλίευση και την κατάσταση του ιχθυοπληθυσμού του κόκκινου τόννου στις ελληνικές θάλασσες. Σε αυτό το άρθρο θα προσπαθήσω να σας μεταφέρω μερικά από τα πιο συναρπαστικά σημεία που αρχειοθετούν το ψάρεμα του τόννου.

Τόννοι - γένος *Thunnus*

Τα ψάρια αυτά ανήκουν στην οικογένεια Scombridae, αν και μερικοί ιχθυολόγοι τους ταξινομούν σε ιδιαίτερη οικογένεια, αυτή των Thynnidae. Τα ψάρια αυτά έχουν μεγάλη εμπορική και τεχνολογική σημασία. Είναι άριστοι κολυμβητές και ζουν κατά κοπάδια, σε όλες τις ζεστές και εύκρατες θάλασσες του κόσμου.

Όπως όλα τα ψάρια της ανοικτής θάλασσας έχουν στη ράχη τους και στα πλευρά τους χρώμα μπλε ή πράσινο σκούρο που όσοι κατεβαίνουμε προς τα κάτω γίνεται ανοικτότερο και στην κοιλιά άσπρο - ασημί. Το σώμα τους έχει σχήμα ατρακτοειδές, το κεφάλι μικρό και ο κορμός της ουράς γίνεται πιο λεπτός προς τα πίσω. Το μεγάλο πτερύγιο της ουράς έχει σχήμα μεσοφέγγαρου και πίσω από το ραχιαίο πτερύγιο υπάρχουν 6-9 ψευδοπτερύγια. Στο ουραίο μίσχο δεν υπάρχουν προεξοχές, σαν καρίνα.

Κολυμπούν με μεγάλη ταχύτητα (80 χλμ./ώρα). Είναι όλα σχεδόν σαρκοφάγα. Οι τόννοι είναι μεταναστευτικά ψάρια, αλλά δεν αλλάζουν συνθήκες περιβάλλοντος κατά τις μετακινήσεις τους. Πηγαίνουν πάντα σε νερά που έχουν την ίδια θερμοκρασία και αλατότητα. Οι μεταναστεύσεις τους είναι δύο ειδών: για να συγκεντρώθουν σε μερικές ευνοϊκές για την αναπαραγωγή περιοχές και μια άλλη αμέσως μετά τη γονιμοποίησή τους για να σκορπίσουν και να κατευθυνθούν σε περιοχές που είναι κατάλληλες για τη διατροφή τους. Κατά τις μετακινήσεις αυτές μπορούν να διανύσουν τεράστιες αποστάσεις.

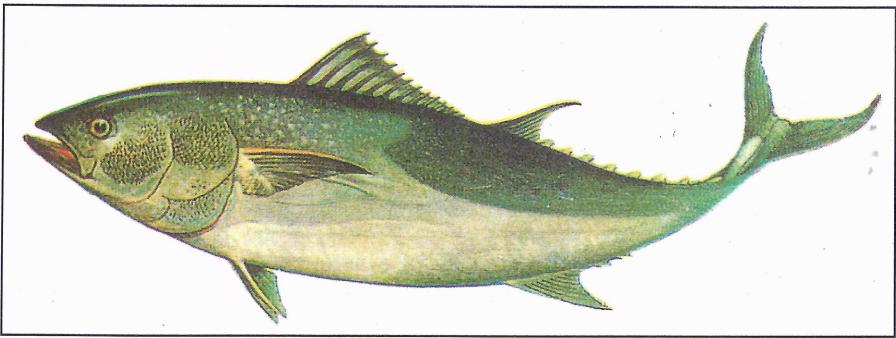
Οι κόκκινοι τόνοι της Μεσογείου ακολουθούν την ίδια πορεία: Τον Μάιο και Ιούνιο συγκεντρώνονται στις ακτές της Σαρδηνίας, Σικελίας, Τύνιδας για να αναπαραχθούν. Την εποχή αυτή ψαρεύονται σε μεγάλες ποσότητες με τις τοννάρες. Αμέσως μετά σκορπίζονται σε δάφορες κατευθύνσεις: Μαύρη θάλασσα, Αζόρες κλπ. Οι τον-

νάρες είναι μεγάλες ιχθυοπαγίδες και χρησιμοποιούνται πολύ στη Σαρδηνία και Κορσική. Έχουν σχήμα T, του οποίου η μεν **κεραία** τοποθετείται παράλληλα προς την ακτή και αποτελείται από δίχτυνους τοίχους που σχηματίζουν 7 θαλάμους και είναι φουνταρισμένη με πολλές μικρές άγκυρες. Η **ουρά** είναι κάθετη προς την ακτή, έχει μήκος 5 χλμ. και όλα τα δίχτυα συγκρατούνται με τη βοήθεια πλωτήρων στην επιφάνεια της θάλασσας. Όταν οι τόννοι βρεθούν μπροστά της, παρεκκλίνουν ασυναίσθητα ή από φόβο και πέφτουν στους θαλάμους της κεραίας όπου και πιάνονται. Την ημέρα οι τοννάρες επισημαίνονται με μια μεγάλη σημαδούρα και τη νύχτα με φώτα για να μην περάσουν σκάφη και μπερδευτούν οι έλικες τους.

Το κρέας τους είναι τρυφερό και νόστιμο. Βασικά καταναλώνεται κονσερβοποιημένο, αλλά τρώγεται και νωπό. Στην Ιαπωνία το ψάρι αυτό αποτελεί καπληκτικό έδεσμα και διακινείται έντονα και σε αρκετά μεγάλη τιμή ανάμεσα στα μέλη των private clubs της χώρας αυτής.

Τα βασικά είδη του γένους *Thunnus* είναι 4:
-*Thunnus thynnus*, Linnaeus 1758 (κόκκινος τόνος, γλουτέας, τούνα, bluefin tuna). Είναι ο οργανισμός με τον οποίο ασχολήθηκαμε σχεδόν αποκλειστικά στο πρόγραμμα της ΕΟΚ. Επιπελαγικό, κοπαδιάρικο, μεταναστευτικό. Άριστοι κολυμβητές, προτιμούν νερά με αλατότητες 18-40%, και με θερμοκρασίες 5-28 °C και βάθη από 0-

185 μέτρα. Αναπαράγεται τον Απρίλιο έως Σεπτέμβριο, στη Μεσόγειο το Μάιο και Ιούνιο. Σώμα ατρακτοειδές, πλευρικά πιεσμένο, ιδιαίτερα ισχυρό το εμπρός τμήμα. Ρύγχος κωνικό, στόμα μεγάλο, λέπια πολύ μικρά που κοντά στο στήθος γίνονται μεγαλύτερα. Κρέας ρόδινο, πολύ εύγευστο.

-Thunnus alalunga, Bonnaterre 1788 (άσπρος τόννος, μακρόπτερος, ορκύνι, albacore). Σώμα επίμηκες, ατρακτοειδές, αρκετά βαθύ που λεπτάνεται απότομα στο πίσω μέρος. Μάτια μεγάλα. Πλευρικά πτερύγια πολύ μακριά σε σχήμα σπαθιού. Κοσμοπολίτικο, επιπελαγικό, μεταναστευτικό, κοπαδιάρικο. Στις ελληνικές θάλασσες κάνει την εμφάνισή του τον Απρίλιο - Μάιο μεταξύ Πελοποννήσου, Κρήτης και στις Κυκλαδες και τον Ιούλιο έως από τον Πόρο, Κορινθιακό. Τους χειμερινούς μήνες βρίσκεται σε μεγάλη αφθονία στην Χαλκιδική.

-Thunnus albacares, Bonnaterre 1788 (τόννος κιτρινόπτερος). Σώμα ατρακτοειδές, κεφάλι και ρύγχος κωνικό, μετριο στόμα, κάτω σιαγώνα προεκτενόμενη. Μάτια μεγάλα, λέπια μικρά. Χρώμα σκοτεινό, μεταλλικό μπλε στη ράχη, ασημένιο στα πλευρά και στην κοιλιά. Επιπελαγικό, κοπαδιάρικο, μεταναστευτικό. Δεν απαντά στη Μεσόγειο και στις ελληνικές θάλασσες.

Επίσης υπάρχουν τα εξής είδη:

Thunnus obesus (μεγαλομάτης), **Thunnus atlanticus** (μακρόπτερος), **Thunnus rarus**

Όταν επιστημανθούν τα ψάρια από τους ψαράδες, τότε στεριώνουν την άκρη του διχτυού στη στεριά και ανοίγονται στο πέλαγος, όπου ρίχνουν την άλλη άκρη, σε αρκετή απόσταση από τη στεριά. Μόλις επιστημανθεί η είσοδος των τόννων μέσα στο θυννείο, οι ψαράδες τραβούν την άλλη άκρη του διχτυού προς τη ξηρά, ώστε να σχηματιστεί ένα τεράστιο ημικύκλιο, μέσα στο οποίο αιχμαλωτίζονται τα ψάρια. Ο άλλος τρόπος ψαρέματος είναι με την πετονιά. Μ' αυτόν τον τρόπο οι ψαράδες που ασχολούνται με την παράκτια αλιεία, αλλά και οι ερασιτέχνες, ανοίγονται στη

υπόλοιπα άτομα του κοπαδιού έχουν διανύσει πολλά χιλιόμετρα μακριά από την περιοχή.

Η βάρκα - συνοδός (πηρέτρα) σε θέση μάχης.

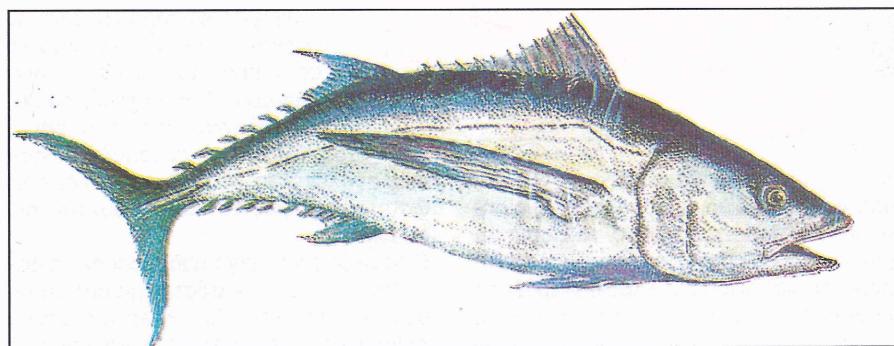
Ψάρεμα με τοννόδιχτο

Ο βασικότερος τρόπος αλίευσης του τόννου στην Ελλάδα, είναι το κυκλικό δίχτυ. Αυτό το διαχειρίζονται τα γρι-γρι, από τα οποία σχεδόν όλα βρίσκονται στη Β. Ελλάδα. Στη Ν. Μηχανιώνα δε, υπάρχουν 5 από αυτά. Το δίχτυ αυτό έχει μήκος 1200 μέτρα περίπου και ύψος 185 μέτρα. Το άνοιγμα του ματιού τους δεν είναι ομοιόμορφο σε όλο το μήκος τους και κυμαίνει από 20 έως 40 χιλιοστά. Στο κάτω μέρος του είναι εφοδιασμένο με μολύβι και σχοινί περασμένο από κρίκους για να μπορεί να ανεβαίνει στην επιφάνεια γρήγορα και να κάνει σάκο, έτσι ώστε να μην μπορούν να διαφύγουν τα ψάρια.

Το ψάρεμα με αυτό το δίχτυ είναι αρκετά συναρπαστικό και αξίζει τον κόπο να ασχοληθούμε κάπως πιο εκτεταμένα με αυτό το θέμα. Θα προσπαθήσου να σας μεταφέρω όσο πιο αναλυτικά γίνεται τις εμπειρίες μου από τα ταξίδια που έκανα για το ψάρεμα του τόννου με αυτό το εργαλείο.

Το ταξίδι άρχιζε πάντα πρώι, γύρω στις 8.00 π.μ.. Από την αρχή του ταξιδιού η συνοδός βάρκα ('πηρέτρα') ήταν δεμένη έξω από το γρι-γρι, δεμένη από αυτό και ο ψαράς που ήταν μέσα κρατούσε τις δύο άκρες του διχτυού σταθερά δεμένες από αυτή.

Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, το γρι-γρι έκανε μεσοπέλαγα αρκετές στάσεις και ο καπετάνιος με το έμπειρο του βλέμμα παρακολουθώσεις συνεχώς το μοναδικό πράγμα το οποίο θα μπορούσε να χαρακτηρίσει την παρουσία του τόννου: τους γλάρους! Οι γλάροι και οι τόννοι έχουν ένα κοινό σημείο: την κοινή τροφή, τα μικρά ιχθύδια. Εκεί λοιπόν που βουτούσαν τα θαλασσοπούλια - γλάροι, μιχάληδες - υπήρχαν και τόννοι. Όταν οι γλάροι έπεφταν στο νερό,

(τόννος βορείων θαλασσών), **Thunnus orientalis** (γιαπωνέζικος τόννος).

Σημαντικά δε είδη της οικογένειας Scombridae, είναι: **Euthynnus alletteratus** (καρβούνα, τοννάκι, λεκατίκι, τάσκα): επιπελαγικό, κοπαδιάρικο, τρέφεται με μικρά ψάρια, μαλακόστρακα, καλαμάρια. Υπάρχουν πολλά στις ελληνικές θάλασσες. **Sarda sarda** (ρίκι, ντορίκι, τορνέτα, παλαμίδα, τουλίπι), **Scomber scombrus** (σκουμπρί), **Scomber japonicus** (κολιός), **Auxis rochei** (κοπάνι, βαρελάκι, τουμπαρέλι, τορνέτα).

Το ψάρεμα του τόννου

Στην Ελλάδα το ψάρεμα του τόννου γίνεται με δίχτυα (τοννόδιχτα), πετονιές, θυννεία. Τα θυνεία είναι μικρές τοννάρες.

ΤΟ ΨΑΡΕΜΑ ΤΟΥ ΤΟΝΝΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΣ

τότε αυτό πάφλαζε, άφριζε, και κάποια πτερύγια από τόννους φαίνονταν δειλά - δειλά. Ο καπετάνιος μέτραγε και αγωνιούσε, ενώ συνεχώς έδινε προσταγές: «λίγο δεξιά», «λίγο αριστερά», «κάνε κράτει»... Οι γλάροι όμως τις περισσότερες φορές μετακινούνταν μαζικά, είτε προς την κατεύθυνση του καραβιού, είτε προς την αντίθετη. Αυτό σήμαινε ότι και η τροφή τους, αλλά και ο αντίζηλος τους στο τροφικό πλέγμα μετακινούνταν, οπότε το παχνίδι αυτό έληγε άδοξα. Όταν, όμως, τα πουλιά και τα ψάρια παρέμεναν στο ίδιο μέρος για μεγάλο διάστημα, τότε ο καπετάνιος έδινε το πρόσταγμα και άρχιζε η «μάχη» με τα ψάρια, αλλά και μια μάχη με τον χρόνο. Το - γρι-γρι αρχίζει να κάνει ένα πλήρη κύκλο γύρω από τη βάρκα αφήνοντας το δίχτυ σιγά - σιγά (**καλάρισμα**). Όταν το σκάφος έφθανε πάλι στη βάρκα, ο ψαράς που ήταν μέσα σε αυτήν έδινε την άκρη του διχτυού στον καπετάνιο και η ανάσυρση του άρχιζε. Πρώτα από όλα έπρεπε να αιχμαλωτιστούν τα τυχόντα ψάρια που είχαν εγκλωβιστεί στο δίχτυ. Έτσι άρχιζαν να μαζεύουν το σύρμα που ήταν περασμένο από τους κρίκους στο κάτω μέρος του διχτυού, ώστε να σχηματιστεί ένας σάκος.

Όταν τελείωσε αυτή η διαδικασία, άρχισε το μάζεμα του διχτυού, το οποίο φυσικά ήταν κάτι παραπάνω από ασήκωτο. Έδεναν τότε τη μια άκρη του σε μια τροχαλία μηχανική (**μαγγάνα**), η οποία ήταν υπερυψωμένη για να λειτουργεί πιο εύκολα, και όλο το πλήρωμα (15 άτομα) άρχιζε με συντονισμένες κινήσεις να τραβά το δίχτυ. Στο κατάστρωμα επικρατούσε πανικός, αγωνία, εξάντληση... Στο τέλος -μετά από 45 λεπτά- έφθασε η καταξίωση των κόπων όλων και η αγωνία

Τόννοι πασμένοι με παραγάδι στην ιχθυόσκαλα.

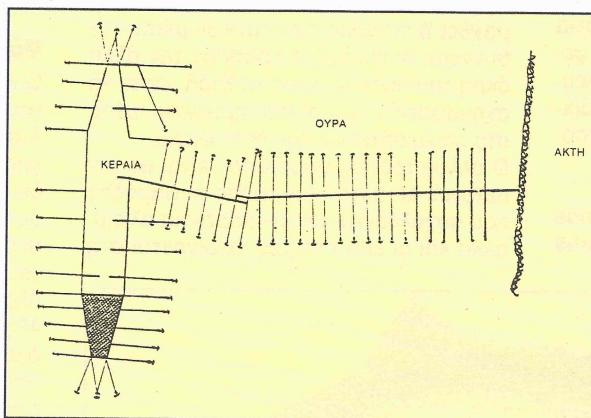
επιτέλος. Στο τελευταίο κομμάτι του διχτυού υπήρχαν τόννοι! Το θέαμα ήταν φοβερό. Οι φοβεροί αυτοί οργανισμοί έδιναν την ύστατη μάχη της ζωής τους και προσπαθούσαν -χωρίς ελπίδα φυσικά-

από τα βράγχια. Ο μυθικός για μένα οργανισμός χτυπούσε με το τεράστιο σώμα του το κατάστρωμα, προσπαθώντας απεγνωσμένα να ρουφήξει τις τελευταίες ανάσες του. Ο θόρυβος που έκανε το σώμα στο ξύλινο καράβι ήταν ανατριχιαστικός. Ένας ψαράς του έδινε το μοιραίο χτύπημα ανάμεσα στα μάτια. Άμεσως ένας άλλος το αποκεφάλιζε και του έκαβε την ουρά για να φύγει το αίμα του γρήγορα. Αυτή η τελευταία λεπτομέρεια έχει καθοριστική σημασία, διότι αν δεν έφευγε γρήγορα το αίμα το κρέας του θα γίνονταν μαύρο, άρα αντιεμπορικό. Στη συνέχεια, το ψάρι καθαρίζονταν από τα εντόσθιά του, πλένονται και τοποθετούνταν

σε παγολεκάνες με άφθονο πάγο, έτσι ώστε να διατηρούνται όσο το δυνατόν πιο φρέσκο.

Ο πανικός σιγά - σιγά υποχωρούσε, οι ψαράδες έπλεναν το κατάστρωμα από τα αίματα και τα εντόσθια. Άλλη μια ψαριά έφθανε στο τέλος της και η ικανοποίηση ζωγραφίζονταν στα πρόσωπα όλων. Τα ψάρια σε λίγο θα έπαιρναν το δρόμο τους, είτε στην Ιαπωνία, είτε στην Ευρώπη, είτε στο λιανικό εμπόριο.

Θα πρέπει να προστατευθεί ο πληθυσμός του τόνου στην Ελλάδα και το κράτος θα πρέπει να σκύψει με ενδιαφέρον πάνω σε αυτό τον καταπληκτικό οργανισμό. Τα πρώτα ανησυχητικά στοιχεία αλιείας του σε σχέση με τα άλλα χρόνια, θα πρέπει να προβληματίσουν τους υπεύθυνους. Ένα σημαντικό θέμα είναι η θεσμοθέτηση γόμων που θα ορίζει ποιός μπορεί να ψαρεύει τόννους και με ποιό εργαλείο, έτσι ώστε να σταματήσει η ασυδοσία που παρατηρείται σήμερα. Ο τόνος θα πρέπει να κατέχει για πάντα την τόσο σημαντική θέση του στο θαλάσσιο τροφικό πλέγμα και θα πρέπει να είναι σεβαστός από όλους.

φύγουν από τα δεσμά του διχτυού. Οι ψαράδες εξαντλημένοι προσπαθούσαν να στρώσουν το τεράστιο βάρος, τα ψάρια να χτυπιούνται σαν τρελά, ο καπετάνιος εμψύχωνε και ένας ψαράς με καμάκι ανέβαζε τα ψάρια στο κατάστρωμα αφού τα έπιανε

